

אבי סגל

רומן היסטורי

סרט הקולנוע 'קצין ומרגל', שעוסק בפרשת דרייפוס, הוא מותחן סביר שחשיבותו ההיסטורית עולה על איכותו הקולנועית. אפשר לראות, בעיקר אם אתם מאלה שמפרידים בין אומן ליצירתו

שעוברת צד? מחקו את המיותר.

בפן הקולנועי שלו, 'קצין ומרגל' הוא מה שקרוי בפי מבקרי סרטים "מותחן יעיל". פולנסקי בן ה-86 הוא עדיין במאי מיומן שיודע ליצור דרמת מתח, כפי שעשה ב'סופר הצללים', שיתוף פעולה קודם שלו עם האריס. גם הצילום היפהפה, השחזור התקופתי (שנראה לעיתים קרובות כמו שחזור של ציורים תקופתיים) והמשחק המצויץ תורמים את שלהם. ועדיין, הסרט רחוק מפסגת יצירותיו של הבמאי הוותיק. הוא סובל מדיאלוגים ישירים מדי, מסצנות צפויות ומעודף קלישאות קולנועיות. כמה פעמים יצא לכם לראות במציאות משהו ששומט כוסית מידו מרוב תדהמה? זהו, בדייק.

לפיכך, חשיבותו של הסרט היא פחות באיכות האומנותית שלו ויותר בהחזרת הפרשה לתודעה הציבורית. וכדי שתהיה ביצירה תועלת לימודית כלשהי, אין

ברירה אלא להתעלם במהלך הצפייה מכל רעשי הרקע שקשורים לחייו הפרטיים של פולנסקי. כל החיבור הפרשני בין היצירה לאומן, בעיקר לאור מאבק הגנשים בעידן ה-metoo, מתקיים בראשיהם של הצופים אך אין לו זכר בסרט עצמו. המסר האקטואלי של 'קצין ומרגל', זה שאינו נתון לפרשנות, נוגע אך ורק לאנטישמיות ולשנאת זרים באופן כללי.

בהקשר הזה אפשר ללמוד בסרט על האופי המתעתע של שנאת היהודים. מעטים קשרו קשר נגד דרייפוס. רבים יותר רצו לסגור תיק ריגול, לטייח משפט רשלני ולשמור על שמו הטוב של

הצבא הצרפתי. חייו של היהודי פשוט לא היו מספיק חשובים כדי להפריע להם במאמציהם. אנטישמיות לא תמיד לובשת צורה של תכנון זדוני. אנטישמיות היא הלך רוח. חובה לזכור זאת גם לגבי צוררי היהודים של ימינו, אלה שאולי לא אווזים בנשק ונוקטים באלימות ובטרור, אבל זה לא הופך אותם למסוכנים פחות.

מה יודע בוגר מערכת החינוך הישראלית על משפט דרייפוס? על פי רוב, אורך התשובה מגרד את הארבעה-חמישה משפטים. כולנו למדנו על אלפרד דרייפוס, קצין יהודי-צרפתי שהורשע בריגול בגלל אנטישמיות ונכלא באי השדים. למדנו גם שהעיתונאי תאודור הרצל היה עד לטקס שלילת הדרגות מדרייפוס, אירוע פומבי שבגללו - כך גורסת המיתולוגיה הציונית - הפך הרצל מבנימין לזאב. חלקנו זוכרים את סיפור מאבקו של הסופר אמיל זולא למען הסרן המורשע, כמו גם את טיהור שמו של דרייפוס אחרי מאבק של שנים. זהו, פחות או יותר, רק בלי היותר.

למרבה הצער, גם הקולנוע העולמי לא טרח להעשיר את ידיעותינו בנושא. סרטים מעטים בלבד עסקו בפרשה, ורובם נעשו כשדרייפוס היה עדיין בחיים. זאת אחת הסיבות לחשיבותו של 'קצין ומרגל', סרטו החדש דובר הצרפתית של הבמאי רומן פולנסקי לפי ספרו של רוברט האריס. אומנם רצוי ללמוד על פרשת דרייפוס

ממקורות, איך לומר, דרמטיים פחות. ועדיין, כשסרט מצהיר על עצמו בכתובית הפתיחה שכל האירועים והדמויות בו אמיתיים, אני נוטה לאמץ אותו כמקור ידע, גם אם חלקי. כזה אני, נותן אמון. 'קצין ומרגל', או בשמו הצרפתי המקורי 'J'accuse' ('אני מאשים'), על שם המכתב הגלוי המפורסם של זולא, נפתח בינואר 1895, בטקס הצבאי המשפיל שעונן דרייפוס עם הסרת דרגותיו. מכאן עובר הסרט להתמקד בדמות הראשית, שאינה דרייפוס עצמו אלא דווקא ז'ורז' פיקאר, קצין בכיר שבמונחים של היום אפשר לקרוא לו אנטישמי על הרצף. פיקאר מתמנה

לראש מחלק המודיעין הצבאי, שם הוא מוצא הוכחה לחפותו של דרייפוס ומתחיל להיאבק למענו בשם האמת, הצדק והמוסר הצבאי. פולנסקי, בדומה לסטיבן ספילברג ב'רשימת שינדלר', בוחר לספר על רדיפת היהודים באמצעות גיבור ראשי שמגיע מהצד הרודף. תסביך יהודי? צורך עלילתי? העדפה תסריטאית לדמות

בדומה לסטיבן ספילברג ב'רשימת שינדלר', פולנסקי בוחר לספר על רדיפת היהודים באמצעות גיבור ראשי שמגיע מהצד הרודף. תסביך יהודי? צורך עלילתי? העדפה תסריטאית לדמות שעוברת צד? מחקו את המיותר